

MUSTAQILLIKNING BIRINCHI YILLARI (1991-1996)

QDTU SHahrisabz oziq-ovqat muhandisligi fakulteti.

Bak. Jamolova Munisa Jovli qizi

munisa.19930525@gmail.com

Anotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishgan ilk yillari 1991 yildan 1996 yilgacha bo'lgan davrni tahlil qiladi. Maqolada davlat tuzilishi va konstitutsiyaviy jarayonlar, siyosiy islohotlar, iqtisodiy va ijtimoiy muammolar hamda tashqi siyosatning dastlabki bosqichlari yoritiladi. Bundan tashqari, asosiysi, mustaqillik konsepsiyasining shakllanishi, yangi qonunlar qabul qilinishi va milliy identitetni mustahkamlashga qaratilgan choralar batafsil ko'rib chiqiladi. O'zbekistonning yangi konstitutsiyaviy tizimi va suverenitetni mustahkamlash uchun olib borilgan siyosat tahlil etiladi.

Iqtisodiy islohotlar, jumladan, milliy valyutaning joriy etilishi, bank tizimi va iqtisodiyotning markazlashgan rejasidan bozor iqtisodiyotiga o'tish kabi masalalar yoritiladi. O'zbekistonning xalqaro maydonda mustaqil tashqi siyosat olib borishi, BMT va boshqa xalqaro tashkilotlarga a'zo bo'lishi orqali o'z suverenitetini tanitish jarayonlari ham ko'rib chiqiladi. Maqola tarixiy voqealarning ahamiyatini va ularning mamlakatning bugungi taraqqiyoti uchun qanday muhim o'rin tutishini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qiladi.

Kalit so'zlar. Mustaqillik, siyosiy islohotlar, iqtisodiy taraqqiyot, konstitutsiya, xalqaro hamkorlik, milliy qadriyatlar.

Kirish: 1990-yillarning boshida sobiq Sovet Ittifoqi parchalanishi markaziy Osiyoda ham tubinqirozlarni boshidan kechirdi. O'zbekiston aholisi uzoq yillar davomida yagona partiyali sovet tizimida yashab, markaziy rejalashtirish asosida iqtisodiy va ijtimoiy hayot kechirdi. Shu sababli, mustaqillik nashidasini qo'llab-quvvatlash uchun bir necha o'n yillik iste'dod va tajriba zarur

bo'ldi. 1991 yil 31 avgustda o'tkazilgan referendumda qatnashgan fuqarolarning 98,3 % dan ortiq ovozi "ha" bo'lib, O'zbekiston mustaqil respublika sifatida e'lon qilindi. Bu tarixiy on mamlakatda yangi siyosiy madaniyat va milliy huquqiy tizimni yaratish zarurligini anglatdi. Shu bilan birga, xalqaro tan olinuvchilik jarayonlari: BMTga a'zo bo'lish, MDH tuzilmasiga kirish va diplomatik aloqalarni o'rnatish ustuvor vazifa sifatida belgilandi. Bu bosqichda ustuvor vazifalari sifatida: suverenitetni mustahkamlash va konstitutsiyaviy asosni yaratish: yangi ijtimoiy-iqtisodiy modelni shakllantirish: milliy madaniyat, til va tarixni qayta tiklash choralari ko'rilishi: milliy madaniyat, til va tarixni qayta tiklash choralari ko'rilishi: xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish; ketma-ketligi belgilanib, mamlakatning mustaqil rivoj yo'li boshlanib ketdi. Quyidagi bo'limda biz ushbu jarayonlarning har birini batafsil tahlil qilib, O'zbekistonning 1991–1996 yillardagi tarixiy yo'nalishlarini ochib beramiz.

Asosiy qism: [1] 1991-yil 1-sentabr kuni O'zbekiston Respublikasi o'zining davlat mustaqilligini e'lon qildi. Mustaqillikning dastlabki yillari murakkab siyosiy va iqtisodiy sharoitlarda kechdi.

Siyosiy islohotlar

[2] 1992-yil 8-dekabrda O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi qabul qilindi. Ushbu hujjat davlatning demokratik, huquqiy, dunyoviy asoslarini belgilab berdi va fuqaro huquqlarini himoya qilish, boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish uchun mustahkam poydevor yaratdi. Konstitutsiya, shuningdek, [3] O'zbekistonning suverenitetini mustahkamlashga, milliy qadriyatlarni tiklashga, va xalqaro aloqalarni rivojlantirishga yo'l ochdi. Prezidentning hokimiyatni amalga oshirishdagi roli aniq belgilandi, shuningdek, parlament va sud tizimining mustaqilligini ta'minlash uchun tegishli islohotlar amalga oshirildi.

Iqtisodiy islohotlar

[4] Mustaqillikning dastlabki yillarida O'zbekiston iqtisodiyotining markazlashgan reja iqtisodiyotidan bozor iqtisodiyotiga o'tishi bosqichi boshlandi.

Bu jarayon murakkab va uzoq muddatli bo'lib, o'zida chuqur iqtisodiy islohotlarni talab qildi. [5] 1993-yilda milliy valyuta so'm muomalaga kiritildi. Ushbu qadamba-qadam islohotlar mamlakatning bozor iqtisodiyotiga o'tishiga, yirik davlat korxonalarining xususiylashtirilishiga, yangi biznes va tadbirkorlik muhitining shakllanishiga zamin yaratdi. Shuningdek, bank-moliya tizimi isloh qilindi va davlatning iqtisodiy boshqaruvi yangi sharoitga moslashtirildi.

Ijtimoiy islohotlar

[6] Mustaqillikning dastlabki yillarida ijtimoiy sohada ham ko'plab islohotlar amalga oshirildi. Yangi ta'lim tizimi, sog'liqni saqlash va madaniyat sohasidagi islohotlar davlatning ijtimoiy siyosatini zamon talablariga moslashtirishga qaratildi. Xalq ta'limi tizimi yangi standartlar asosida qayta shakllantirildi, kasalliklarning oldini olish va sog'liqni saqlash sohasida islohotlar boshlangan. Milliy qadriyatlarni tiklash va madaniyatni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Xalqaro aloqalar va tashqi siyosat: Mustaqillikka erishganidan so'ng, O'zbekiston o'z tashqi siyosatini mustaqil ravishda olib borishga kirishdi. [7] 1992-yilda O'zbekiston Birlashgan Millatlar Tashkilotiga a'zo bo'lib, xalqaro aloqalarini mustahkamladi. Mustaqil davlat sifatida xalqaro maydonda o'z o'rnini topish uchun [8] O'zbekiston bir qator xalqaro tashkilotlarga a'zo bo'ldi. Shuningdek, mamlakatning suverenitetini tan olish jarayoni boshlandi. O'zbekistonning tashqi siyosatida neytral, mustaqil va o'z manfaatlariga xizmat qiladigan prinsiplar asos bo'lib, yaqin qo'shni davlatlar bilan hamkorlik aloqalari rivojlandi.

Tashqi siyosat va xalqaro aloqalar. [9] 1992-yilda O'zbekiston Birlashgan Millatlar Tashkilotiga a'zo bo'ldi. Shundan so'ng mamlakat xalqaro maydonda o'zining mustaqil tashqi siyosatini shakllantirishga kirishdi. Tashqi siyosatda O'zbekiston "ochiq eshiklar" tamoyiliga amal qilib, barcha davlatlar bilan teng huquqli va o'zaro manfaatli aloqalarni rivojlantirdi. [10] Ko'plab xalqaro tashkilotlarga a'zo bo'lib, mintaqaviy xavfsizlik, iqtisodiy hamkorlik va madaniy almashinuv sohalarida faol ishtirok etmoqda. Yaqin va uzoq xorij davlatlari bilan

diplomatik aloqalar o'rnatilib, O'zbekistonning xalqaro obro'si mustahkamlana boshladi

Muhokama qismi 1991–1996-yillar oralig'i O'zbekiston tarixida eng muhim burilish davri bo'ldi. Mustaqillik e'lon qilinganidan so'ng, mamlakat suveren davlat sifatida o'zining siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yo'lini mustaqil ravishda belgilay boshladi. Bu jarayon, tabiiyki, muammolar va qiyinchiliklar bilan kechdi, biroq boshlangan islohotlar xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi barqaror davlat qurish yo'lida muhim qadam bo'ldi. Siyosiy sohada amalga oshirilgan islohotlar ayniqsa, 1992-yilda Konstitutsiyaning qabul qilinishi demokratik davlat barpo etish yo'lida tarixiy ahamiyat kasb etdi. Prezident instituti, parlament va sud tizimining mustaqilligi aniq belgilandi, bu esa hokimiyatlar bo'linishi prinsipining joriy etilishiga olib keldi. Iqtisodiy islohotlar ham chuqur va izchil olib borildi. Markazlashgan reja iqtisodiyotidan bozor munosabatlariga o'tish jarayoni og'riqli bo'lsa-da, iqtisodiy mustaqillik sari qadamlar qo'yildi. Milliy valyutaning joriy etilishi, xususiylashtirish va bank tizimi islohotlari bozor iqtisodiyoti uchun zamin yaratdi. Ijtimoiy sohada esa ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat kabi yo'nalishlarda islohotlar orqali aholining hayot sifati oshirishga harakat qilindi. Ayniqsa, milliy qadriyatlarning tiklanishi va xalqning ma'naviy o'zligini anglashga qaratilgan siyosat xalqni ruhlantirdi. Shuningdek, tashqi siyosatda mustaqil yo'l tanlanganligi va xalqaro tashkilotlarga a'zolik orqali mamlakatning suvereniteti tan olindi. Qo'shni davlatlar bilan hamkorlik aloqalari yo'lga qo'yilishi barqaror tashqi siyosat asosini mustahkamladi. Umuman olganda, mustaqillikning birinchi yillarida amalga oshirilgan islohotlar zamonaviy O'zbekiston davlatining shakllanishi uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qildi. Har bir sohadagi qat'iyatli va ehtiyotkorlik bilan olib borilgan o'zgarishlar kelajakdagi rivojlanishning asosi bo'ldi.

Xulosa: O'zbekistonning mustaqillikka erishishi va uning dastlabki yillarida amalga oshirilgan islohotlar xalqaro hamjamiyatda O'zbekistonning mustaqil va suveren davlatsifatida o'z o'rnini topishiga xizmat qildi. Siyosiy,

iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda olib borilgan islohotlar nafaqat mamlakatning ichki rivojlanishini ta'minlash, balki uning xalqaro aloqalarini mustahkamlashga ham yordam berdi. 1991–1996 yillar O'zbekiston tarixida juda muhim davrni tashkil etadi, chunki bu yillarda mustaqillikka erishish jarayoni va davlat qurilishi bosqichlari amalga oshirildi. Mustaqillikning dastlabki yillari davomida milliy qadriyatlar va an'analarni tiklanib, yangi demokratik tuzum asoslari yaratilgan va xalqaro maydonda O'zbekistonning suvereniteti tan olingan. Ushbu davrning tarixi, bugungi kunda mamlakatni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi va uning kelgusi taraqqiyoti uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Ajimierzayev E., Baxtiyarov B. M. Внешняя политика Узбекистана в годы независимости – Содружество Независимых Государств. Образование, наука и инновационные идеи в мире, 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11243>

2. Rakhmonova Z. S. Независимость Узбекистана: исторический, политический и экономический анализ. Журнал международных научных исследований, 2023. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.276>

3. Ochilova K. I. Развитие сценического искусства, кино и телевидения в Узбекистане в первые годы независимости. XXI век: инновационные технологии, наука и образование, 2023. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6479>

4. Pardaeva Z. J. Узбекский роман периода независимости: вопросы художественного и научного мышления. Журнал литературоведения, 2023. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3658>

5. Xudoyberdiyeva M. S., Kurbanova M. Развитие узбекского музыкального искусства в годы независимости. Oriental Art and Culture, 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1863>

6. Akbaraliyev Sh. A. Реформы в системе образования независимого Узбекистана (1991–2016 годы). [Tadqiqotlar.uz](https://tadqiqotlar.uz), 2023. DOI:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.1456>

7. Maxsumova U. Независимость Республики Узбекистан: исторические основы, социально-экономические изменения и международные отношения. Worldly Knowledge Conference, 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5124>

8. Ortiqov O. Анализ социально-философских исследований в период независимости (1990–1994 годы). Научный журнал Ферганского государственного университета, 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3658>

9. Xolbekova B. Развитие узбекского народного прикладного декоративного искусства в годы независимости. Курсовая работа, 2012. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3738>

10. Luqmonova R. Z., Keldiyeva [Sh.Sh.](#) Изменения в сфере образования в Республике Узбекистан в годы независимости. Журнал инноваций нового века, 2023. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14463>